

COL. LABORACIO

EL FRED

Es molt possible que el lector d'aquestes "evocacions" pensi, algunes vegades:

- Aquest carallot del Benula sembla que està més identificat amb les coses velles que amb les noves...

No. No és pas aquesta la nostra posició. Ens interessaven totes les coses, les velles i les noves. Sobretot si es referixen a Caldes. Però tenim la gosadia de sentir-nos un xic espectadors de la vida i, si expliquem facècies que han passat, ho fem amb el desitg de que la gent jove tingui un testimoni fidel de quelcom pretèrit, i que nosaltres oferim al comentari i a la comparació sense altre mèrit que els molts anys que portem a l'esquena.

No som, encara, prou vells per a situar-nos en la posició de que "todo tiempo pasado fue mejor...". Estem molt lluny de la nostàlgia.

Hem escrit tot això amb cert caire de pròleg, ja que avui volem "evocar" quelcom evidentment superat: La molta fred que es passava a Caldes i la poca fred que s'hi passa avui.

Aquelles matinades de Desembre o de Gener!, amb la boira freda que omplia el respir de fumeres blanques; amb la neu pintada com en una pinzellada sobre el Matagalls o el Turó de l'Home, i amb el termòmetre impossible recordant-nos el "sota-zero" fins a les onze o les dotze del matí...

I, de tant en tant, un xic de neu a les teulades.

Les nits es feien llargues en les cambres gelades, i l'hora de llevar-se era una prova de valents i decidits, llestos en posar-se mitjons i samarretes abans de quedar-se cor-glaçats, mentre deien a l'estimada:

-Maria, vols que et posi una altra "manta" als peus?

El glaç, a fora, havia dibuixat carrells fantasmagòrics amb els gotims d'aigua perduda i, a les finestres, una crosta gèlida no deixava veure les primeres llums del matí.

I deia en Mateu:

- Avui si que fot un fred de ... !

Però, tant a la vila com a pagès, la gent es defensava com podia de la baixa temperatura.

Si, amb mentalitat actual, haguéssim d'explicar com lluitava el poble contra la fred, ben segur que, al cap de pocs mots, sortiria la paraula "planificació". En el temps d'abans es desconeixia el "planning", però de fet la gent combatia les glaçades amb certa eficàcia, sense planificar, però escalfant-se les orelles i la panxa, i tenint bona cura en evitar que es fessin "penellons" al dit petit de cada peu.

El primer medi per a combatre el fred era el foc, amb una ampla varietat de versions:

El foc a terra o la llar de foc, símbol mitològic de la unió familiar, lloc de conversa i vacaines, de capvesprades memorables o tristes nits de vetlla de difunts; redós de l'avi i del gat; flama vivent que mantenia, dibuixada pel fil de fum de la xemeneia, l'imatge de la casa habitada.

El braser, d'aram o de ferro, on s'hi cremava carbonet i al voltant del qual les noies enfredorides s'hi escalfaven les cames mentre, tot xerrant, manejava ven l'agulla o el ganxet. El braser tenia dos complements molt importants, la pala i el "burro". La pala, de llautó, rodona d'un cap, s'utilitzava per apilonar de manera convenient el carbonet, i mantenir el caliu del braser. No tothom sabia emprar la pala; calia una certa experiència i, sobretot, gràcia. Sovint, la mainada rebia algun castanyot per haver remenat el caliu amb poc encert. El "burro" era un embalum de fustes que permetia col·locar-hi un braser per a ficar-lo dintre dels llençols glaçats del llit sense perill de cremar-los. El "burro" era un bon amic dels fredelucs de la casa: de la "padrina" i del noieta magre i malaltís.

El braser tenia mals jocs. Si no estava ben encès, donava mal de cap; millor dit: "caparrassa". I podia, fins i tot, arribar a intoxicar greument als seus devots per les perilloses emanacions d'òxid de carbó.

Una divertida varietat del braser era el "frare-escalfallits", recipient de coure tancat, amb uns forats per a deixar entrar l'aire i col·locat a l'extrem d'un mànec de ferro. Es feia servir com a "burro" per escalfar els llits abans de la preocupant facècia d'anar-se'n a dormir.

Altra varietat de braser era el "maridet", anomenat així per la simpatia que li tenien les dones. Era un braser petit, tancat, que es posava sota els peus o a la falda, i aconsolava penellons i turmells reumàtics o panxes velles i arrugades, en altre temps turgents i plenes d'esperances.

L'aigua calenta, ben calenta, ficada dintre d'un "calorífero" metàl·lic, atemperava peus, ronyonada i esquena. Era un bon company de llit; millor que les de gebre de l'Angeleta o d'en Miquel. Però també calia tenir-hi precaucions: si, per poca cura, deixaves el tap de rosca sense apretar, et podia "fotre" una escaldada de misericòrdia!

La segona arma de que es disposava per a lluitar contra el fred era l'abrigall. La gent es protegia amb una espècie de cuirassa de roba. Tothom portava una samarreta de llana... o dues o tres.

El tapaboques, abric de nas, boca, cap i coll, era el company inseparable dels homes. La barretina, vermella o morada, podia tapar fins les orelles, i s'emprava per a tenir calent el cap. Era, com el Barça, quelcom més que un abrigall: era, i encara ho és, un símbol autèntic de catalanitat.